

การเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถานผ่านการผลิตสื่อ แบบมีส่วนร่วมของเยาวชน

The Buddha Dhamma Learning in Sattamahāsātān Based on the Youths Participatory Medias Creation.

พลสรรค์ สิริเดชนนท์¹

พระครูประวิตรวรานุกยุต¹, พระครูธรรมธัชชัยวิชิต ชยาภินนุโธ¹,

ณรงค์ศักดิ์ ลุนคำโรง²

Ponsan Siridechanont¹

Phrakrupavitvavarānuyut¹, Phrakhrudhammathorn Chaiwichit Chayabhinundho¹

Narongsak Lunsamrong²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus¹,

Mahamakut Buddhist University²

Corresponding Author, E-mail: ponwon@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของสัตตมหาสถาน 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถานและการผลิตสื่อวีดิทัศน์แบบมีส่วนร่วมของเยาวชน 3) เพื่อวิเคราะห์การเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถานผ่านการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน เป็นงานเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย คือ แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเป็นมาและความสำคัญของสัตตมหาสถาน เป็นเรื่องหลังการตรัสรู้ 7 สัปดาห์ เป็นสถานที่ยิ่งใหญ่ 7 แห่ง 2) หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถานและการผลิตสื่อวีดิทัศน์แบบมีส่วนร่วมของเยาวชน จำแนกตามสถานที่แต่ละแห่งดังนี้

โพธิบัลลังก์ อริยสัจ 4, อนิมิสเจตีย์ กตัญญูกตเวที, รัตนจงกรมเจตีย์ สติปัฏฐาน 4, รัตนขรรค์เจตีย์ พระอภิธรรม, อชปาลนิโครธ บัว 4 เหล่า, สระมุจลินท์ ความสงบ ความสุข นิพพาน, ราชายตนะ ทานศีล ภาวนา และ 3) วิเคราะห์การเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถาน ผ่านการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน (1)ด้านความคิดสร้างสรรค์ (2)ด้านเนื้อหา (3)ด้านเทคนิคการเล่าเรื่อง (4)ด้านการใช้ภาษาและดนตรี (5)ด้านคุณภาพในการผลิต สรุป 5 ด้าน ค่าเฉลี่ยรวม 3.78 อยู่ในระดับมาก เป็นเครื่องยืนยันว่า การเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถานผ่านการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน เป็นเทคนิคการสร้างความรู้ในเชิงลึกได้จริง

คำสำคัญ : การเรียนรู้; หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถาน; การผลิตสื่อวีดิทัศน์

Abstract

This dissertation is of three objectives: 1) to study the background and importance of the Sattamahāsathān. 2) to learn the Buddha Dhamma in the Sattamahāsathān, and create the medias by the youth's participation and 3) to analyze the learning Buddha Dhamma in Sattamahāsathān based on the youths' Participatory Medias Creation. This work is done by the Participatory Action Research-PAR with the Experimental Design.

The findings are that: 1) On the background and importance of the Sattamahāsathān, it is closely concerned with the situations in 7 weeks after the Buddha enlightened known as the 7 Great Places. 2) The Buddha Dhammas as found in the Sattamahāsathān, and create the medias by the youth's participation are classified in each place such as, the Four Noble Truth, in Bodhiballanga, the gratitude in Animissacetiya, the Four Foundations of Mindfulness in Rattanacankamacetiya, the 7 Abhidhamma, in Rattanagaracetiya, the four Kinds of Human Beings in Ajapalanigrodha, the Calmness, Happiness and Nibbana in Muccalinda, and giving, morality and mental development in Rajayatana. 3) On the analysis on learning Buddha Dhamma in Sattamahāsathān based on the youths' Participatory Medias Creation was evaluated into 5 aspects : 1) On the creativity, 2) On the

creative content, . 3) On the story telling technique, 4) On the use of language and music and 5) On the production quality, the average totally at 3.8 at the high level. This ensures that the learning Buddha Dhamma in Sattamahāsathān based on the youths' Participatory Medias Creation is the actually technique to create in-depth knowledge.

keywords: Learning, Buddha Dhamma in Sattamahāsathān, Video production

บทนำ

พระพุทธเจ้าแรกตรัสรู้ ณ ควางตันโพธิพฤกษ์ เรื่องทรงมนสิการปฏิบัติสมุปบาท สมัยนั้นพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า เมื่อแรกตรัสรู้ ประทับอยู่ ณ ควางตันโพธิพฤกษ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 1-4: 93-96) ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา เขตตำบลอุรุเวลา ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคได้ประทับนั่งโดยบัลลังก์เดียว (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 2 ข้อ 1: 108) เสวยวิมุตติสุขอยู่ ณ ควางตันโพธิพฤกษ์เป็นเวลา 7 วัน ที่นั่น พระผู้มีพระภาคทรงมนสิการปฏิบัติสมุปบาท (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 3 ข้อ 1: 3) โดยอนุโลมและปฏิโลมตลอดปฐมยามแห่งราตรีว่า (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 3 ข้อ 1: 3) อชปาลกถา ว่าด้วยเหตุการณ์ขณะประทับอยู่ ณ ควางตันอชปาลนิโครธ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 3 ข้อ 4: 8) ทรงมีพระดำริว่า เราบำเพ็ญ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี จึงบรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณ อันยอดเยี่ยม หลังตรัสรู้ธรรมยังทรงปริวิตกว่าธรรมที่เราบรรลุแล้วนี้เป็นธรรมที่สุขุมลุ่มลึก ยากที่จะเห็นและล่วงรู้ด้วยปัญญาที่จะนำมาพิจารณาเองได้ หากพระองค์ไม่ทรงแสดงธรรมที่ได้ตรัสรู้ ก็ผู้ใดเล่าจักเป็นที่พึ่งแก่ชาวโลกได้ สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีธุลีน้อยยังมีอยู่ เมื่อไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ถึงธรรมย่อมมี (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1-2 ข้อ 32: 34-159-160-130-131)

ชมพูทวีป คือ ดินแดนถิ่นกำเนิดพระพุทธศาสนา มีสังเขพนียสถาน 4 แห่ง ได้แก่ สถานที่ประสูติ สถานที่ตรัสรู้ สถานที่แสดงปฐมเทศนา และ สถานที่ปรินิพพานของพระองค์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 202: 151-151) เป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมศรัทธา ปสาทะของพุทธศาสนิกชนที่ไปนมัสการ สังเขพนียสถาน 4 แห่งนี้เป็นสถานที่ที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู ซึ่งเมื่อไปดูด้วยจิตที่เลื่อมใสทำกาละลง คนเหล่านั้นทั้งหมดจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

โพธิมณฑล เป็นสถานที่แห่งหนึ่งในสังเวชนียสถาน 4 คือ เป็นสถานที่ที่พระมหาโพธิสัตว์สิทธัตถะได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปัจจุบันนี้เรียกว่าพุทธคยา ซึ่งอยู่ในรัฐพิหารของประเทศอินเดีย ในกาลิงคโพธิชาดกมีเรื่องเล่าว่า พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ตรัสรู้ที่มณฑลสะตือแผ่นดิน ณ ชมพูทวีปนี้เท่านั้น ดังที่พระอรธกถาจารย์กล่าวไว้ในคัมภีร์ อรรถกถาว่า “โพธิมณฑล คือภูมิภาคอันเป็นมณฑลสะตือแผ่นดิน หรือปฐวีนาภิมณฑล มีชัยบัลลังก์ของพระพุทธเจ้าทั้งปวง” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 60 ข้อ 255) และต้นพระศรีมหาโพธิ์ คือต้นโพธิ์ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นต้นไม้ต่างชนิดกัน ตามหลักฐานที่ปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎกขุททกนิกาย พุทธวงศ์ กล่าวว่า พระพุทธเจ้าในอดีต ประทับนั่งตรัสรู้ที่ต้นไม้ใด ต้นนั้นก็ได้ชื่อว่า “ต้นโพธิ์” (อรรถกถาพระสูตรต้นตปิฎกภาษาบาลี เล่ม 73: 579) และต้นพระศรีมหาโพธิ์ยังเป็นสหชาติกับพระพุทธองค์ด้วย และพระพุทธเจ้าได้อาศัยประทับอยู่ ณ โพธิมณฑลเป็นเวลา 49 วัน ขณะนั้นทรงเสวยวิมุตติสุขภายหลังตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ

วัดเจ็ดยอดสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์องค์ที่ 9 แห่งราชวงศ์มังรายทรงสถาปนาพระธรรมเทศนาเรื่องอานิสงค์การปลูกต้นศรีมหาโพธิ์และโปรดฯให้นำต้นโพธิ์มาจากลังกาปลูกไว้ในอรัญญิกของเมือง สร้างเป็นวัดโดยถ้อยคำของมหาโพธิ์เป็นโพธิบัลลังก์ อันเป็นสัญลักษณ์ของการตรัสรู้ของพุทธองค์และถือเป็นศูนย์กลางของวัด ดังนั้นวัดเจ็ดยอดจึงมีชื่อเรียกว่า “วัดมหาโพธาราม หรือโพธารามมหาวิหาร” ครั้งนั้นได้โปรดสร้างสถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติ 7 แห่ง เรียกว่าสัตตมหาสถาน, (สมโซติ อังสกุล, 2562: 78) นอกจากกรณีกระเช้าลอยฟ้าดอยสุเทพในปี 2529 แล้ว ยังพบว่า การขยายตัวของเมืองเชียงใหม่เนื่องจากความเป็นเมืองท่องเที่ยวได้ทำให้เกิดการต่อต้านและการตื่นตัวเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่มีศูนย์กลาง ความเคลื่อนไหวอยู่ที่เชียงใหม่ เช่น การบูรณะพระธาตุวัดเจ็ดยอดหลวง (2536- 2540) (วลัยลักษณ์ ทรงศิริ, 2540: 156-158) การตัดถนนทางหลวงคูกคามพื้นที่วัดเจ็ดยอด (2536-2537) (สมโซติ อังสกุล, 2537: 77-88)

กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งเป้าหมายให้ ประชาชนได้รับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยยึดหลักคุณธรรม นำความรู้สร้างความตระหนัก สำนึกในคุณค่า ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธีวิถีประชาธิปไตย โดยเน้นการร่วมคิด ร่วม ทำ เชื่อมโยงและเสริมสร้างความเข้มแข็งใน ๓ สถาบันหลัก คือ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา เพื่อให้เกิดพลังในการ ขับเคลื่อนการศึกษาที่ใช้คุณธรรมนำความรู้โดย กำหนดกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ประมาณ 15 ล้านคน เพื่อขยายผลสู่สังคมวงกว้าง ซึ่งรวมถึงประชาชนที่ อยู่ในการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อรรถกถา

โดยมียุทธศาสตร์การเสริมสร้างคุณธรรม ในระบบการศึกษาไทย ซึ่งองค์หลักในกระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำแผนงาน/โครงการรองรับ ยุทธศาสตร์อย่างต่อเนื่อง (รายงานประจำปี 2552 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552: 56) วิชาพระพุทธศาสนามีความมุ่งหมายและเนื้อหาหลักเพื่อสร้างความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และมีการปรับตัวให้เข้ากับนโยบายของรัฐบาลในสมัยต่าง ๆ การเรียนรู้พระพุทธศาสนามีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเยาวชน ได้เรียนรู้ จดจำและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและสังคมได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับการเรียนการรู้หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถาน ผ่านการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน ที่เรียกว่า “ธรรมะสัตตมหาสถาน” หลังจากการตรัสรู้ พระพุทธเจ้าทรงเสวยวิมุตติสุข หรือสมาธิอันบรมสุขที่เกิดขึ้นจากการหลุดพ้นจากวิภวสังสาร (วิมุตติ = หลุดพ้น) การเสวยวิมุตติสุขตลอด 7 สัปดาห์นั้น พระองค์ทรงทำสมาธิในอิริยาบถต่างๆ กัน ทั้งประทับนั่ง ประทับยืนและดำเนิน “สัตตมหาสถาน” แปลว่า สถานที่ที่ยิ่งใหญ่เจ็ดแห่ง ที่พระพุทธองค์เสวยวิมุตติสุข (สุขจากการหลุดพ้น) หลังจากการตรัสรู้ที่พุทธคยา แต่ในพระวินัยปิฎกกล่าวไว้เพียง 4 แห่ง คือ สัปดาห์ที่ 1 เหตุการณ์แรกตรัสรู้ ณ ควางตันโพธิ์พฤกษ์ สัปดาห์ที่ 2 เหตุการณ์ขณะประทับอยู่ ณ ควางตันขอชบาลนิโครธ สัปดาห์ที่ 3 เหตุการณ์ขณะประทับอยู่ ณ ควางตันมุจลินท์ สัปดาห์ที่ 4 เหตุการณ์ขณะประทับอยู่ ณ ควางตันราชายตนะ และสัปดาห์ที่ 5 ทรงเสด็จกลับมาประทับที่ควางตันขอชบาลนิโครธ ท้าวสหัมบดีพรหมอาราธนาให้ทรงแสดงธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 67: 131) การเสวยวิมุตติสุขในแต่ละสัปดาห์ล้วนแต่มีชื่อภาษาบาลีกำหนด ซึ่งชื่อที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในบรรดาผู้นับถือพุทธศาสนาเถรวาทในเอเชียอาคเนย์ หลังพุทธศตวรรษที่ 19 ลงมานั้น ล้วนเป็นชื่อที่ได้รับการระบุไว้ในคัมภีร์ สมันตปาสาทิกาและนิทานกถา ในบทนำของอรรถกถาชาดกซึ่งแต่งขึ้นในศรีลังกาสสมัยอนุราชปุระราวพุทธศตวรรษที่ (เชษฐ ติงสัญชลี, 2555: 13)

การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสเด็กและเยาวชนเข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ (ธนสาร บัลลังก์ปัทมา, 2551: 30) สื่อวีดิทัศน์แบบเสมือนจริงมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนในวิชาจริยศึกษาและประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากสื่อประเภทนี้สามารถสร้างจินตนาการของผู้เรียนให้เป็นรูปธรรมได้ดีกว่าสื่อประเภทอื่นๆ อีกทั้งภาพและเสียงยังมีความใกล้เคียงกับประสบการณ์ของผู้เรียน จึงทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้สูงสุด เมื่อเทียบกับสื่ออื่นๆ แต่มีข้อด้อยในเรื่องขั้นตอนในการผลิตที่ซับซ้อนและต้องใช้งบประมาณสูง ส่วนสื่อวีดิทัศน์แบบสัญลักษณ์นั้นให้ผลดีมากในการใช้อธิบายขั้นตอนและลำดับเนื้อหาของ

บทเรียนอีกทั้งยังสามารถผลิตได้ง่ายและรวดเร็ว

งานวิจัยนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่าการเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสังฆมहाสสถาน ผ่านการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน มีความน่าสนใจที่จะศึกษาในประเด็นสำคัญๆ คือ ประเด็นความเป็นมาและความสำคัญของสังฆมहाสสถาน และประเด็นหลักพุทธธรรมในสังฆมहाสสถานและการผลิตสื่อวีดิทัศน์แบบมีส่วนร่วมของเยาวชน ซึ่งเป็นปัญหาที่ควรค่าแก่การศึกษาวิจัย เพราะเป็นหลักการคำสอนที่สำคัญของพระพุทธเจ้าที่สอนมนุษย์และสัตว์ให้เห็นความจริงอันประเสริฐ เห็นในอริยสัจ 4 และหาวิธีแก้ปัญหาในเชิงวิชาการต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของสังฆมहाสสถาน
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในสังฆมहाสสถานและการผลิตสื่อวีดิทัศน์แบบมีส่วนร่วมของเยาวชน
3. เพื่อวิเคราะห์การเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสังฆมहाสสถาน ผ่านการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR)
 ประเด็นวิจัย ได้แก่ แนวคิด หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้หลักพุทธธรรม

ในสังฆมहाสสถาน ผ่านการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน เป็นการเรียนรู้แล้วลงมือปฏิบัติและวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ ตามแผนงาน/โครงการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของวิจัย

2. ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) มีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

1) แผนงาน/โครงการเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสังฆมहाสสถาน ผ่านการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน ตามวัตถุประสงค์ของวิจัย

2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียน จำนวน 1 ชุด 3 ตอน จำนวน 60 ข้อ

3) แบบสังเกตการณ์พฤติกรรมการเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสังฆมहाสสถาน

ผ่านการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน มีหลักเกณฑ์ในการสังเกตพฤติกรรมตั้งแต่เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมจนถึงสิ้นสุดการเข้าร่วมกิจกรรม โดยสังเกตจาก

- (1) การสังเกตพฤติกรรมด้านกาย
- (2) การสังเกตพฤติกรรมด้านวาจา
- (3) และการสังเกตพฤติกรรมด้านใจ

4) แบบอภิปรายกลุ่มเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถาน ผ่านการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน

กำหนดโครงสร้างแบบอภิปราย จำนวน 2 ตอน 7 กลุ่ม เยาวชน จำนวน 200 คน เป็นแบบอภิปราย ปลายเปิด

5) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อกิจกรรมอบรมโครงการเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถาน

กำหนดโครงสร้างแบบสอบถาม จำนวน 5 ตอน จำนวน 18 ข้อ ดังนี้
ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 ความเป็นมาและความสำคัญของสัตตมหาสถาน เป็นอย่างไร
จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 3 ความเป็นการเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถาน จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 4 ด้านการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

6) แบบสอบถามการประเมินการผลิตสื่อวีดิทัศน์หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถาน จำนวน 1 ชุด 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 หัวข้อการประเมิน

- 1) ความคิดสร้างสรรค์
- 2) เนื้อหา
- 3) เทคนิคการเล่าเรื่อง
- 4) การใช้ภาษาและดนตรี
- 5) คุณภาพในการผลิต

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาและความสำคัญของสัตตมหาสถาน เป็นเหตุการณ์แรกตรัสรู้ ณ

ควงตันโพธิพฤกษ์ เรื่องทรงมนสิการปฏิจฉสมุบาท สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า เมื่อแรกตรัสรู้ ประทับอยู่ ณ ควงตันโพธิพฤกษ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 1-4: 93-96) ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา เขตตำบลอรุเวลา ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคได้ประทับนั่งโดยบัลลังก์เดียว (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 2 ข้อ 1: 108) เสวยวิมุตติสุขอยู่ ณ ควงตันโพธิพฤกษ์เป็นเวลา 7 วัน ที่นั่น พระผู้มีพระภาคทรงมนสิการปฏิจฉสมุบาท (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 3 ข้อ 1: 3) โดยอนุโลมและปฏิโลมตลอดปฐมยามแห่งราตรีเป็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ภายหลังการตรัสรู้ เป็นช่วงระยะที่พระพุทธองค์ทรงเสวยวิมุตติสุขตลอด 7 สัปดาห์ ในอิริยาบถต่าง ๆ กัน ทั้งประทับนั่ง ประทับยืน และดำเนิน ตำแหน่งของการเสวยวิมุตติสุขทั้งเจ็ดแห่ง เรียกว่า สัตตมหาสถาน แปลว่า สถานที่อันยิ่งใหญ่ 7 แห่ง ใน 7 สัปดาห์ ได้แก่ สัปดาห์ที่ 1 โพธิบัลลังก์ สัปดาห์ที่ 2 อนิมิสเจดีย์ สัปดาห์ที่ 3 รัตนจกรมเจดีย์ สัปดาห์ที่ 4 รัตนขจรเจดีย์ สัปดาห์ที่ 5 อชปาลนิโครธ สัปดาห์ที่ 6 สระมุจลินท์ และสัปดาห์ที่ 7 ราชายตนะ ส่วนในพระพระวินัยปิฎก มหาวรรค มหาขันธกะของเถรวาทนั้นมีเพียง 4 สัปดาห์ ได้แก่ 1) โพธิกถา 2) อชปาลกถา 3) มุจลินทกถา 4) ราชายตนกถา เป็นการเสวยวิมุตติสุข สุขจากการหลุดพ้นหลังตรัสรู้ธรรม ณ ควงตันไม้โพธิ และทรงพิจารณาทบทวนธรรมที่ตรัสรู้ “ปฏิจฉสมุบาท” ส่วนในอรรถกถา ได้อธิบายขยายความสัตตมหาสถานจากพระวินัยปิฎก มหาวรรค ขันธกะ เพิ่ม 3 ตำบล คือ อนิมิสเจดีย์ รัตนจกรมเจดีย์ และรัตนขจรเจดีย์ อีก 3 สัปดาห์ เป็น 7 สัปดาห์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 3 ข้อ 4-6: 8-12) ความสำคัญของสัตตมหาสถาน สำหรับผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา คงจะคุ้นเคยกับพุทธประวัติของพระพุทธองค์ นับตั้งแต่ตอนประสูติเป็นเจ้าชายสิทธิตถะ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา จนถึงเสด็จปรินิพพาน ทั้งนี้เรื่องราวการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้านับว่าเป็นพุทธประวัติสำคัญตอนหนึ่ง แต่เรื่องราวการเสวยวิมุตติสุขตลอด 7 สัปดาห์หลังที่ทรงตรัสรู้นั้นกลับไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก ซึ่งทั้งที่มีเรื่องราวบันทึกไว้คัมภีร์หลายเล่ม และถ่ายทอดออกมาในรูปแบบงานศิลปกรรม ทั้งในงานจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ตั้งแต่สมัยหลังพุทธกาลในดินแดนพุทธภูมิอย่างประเทศอินเดีย และส่งต่อคติความเชื่อนี้มาสู่หลายดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาจนถึงปัจจุบันนี้

2. หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถานหลักพุทธธรรม ในสัตตมหาสถานได้พบหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในสัตตมหาสถาน หลายหมวดจำแนกได้ ดังนี้

โพธิบัลลังก์ คือ ปฏิจฉสมุบาท พระวินัยปิฎก มหาวรรค มหาขันธกะ โพธิกถา ว่าด้วยเหตุการณ์แรกตรัสรู้ ณ ควงตันโพธิพฤกษ์ เรื่องทรงมนสิการปฏิจฉสมุบาท สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า เมื่อแรกตรัสรู้ ประทับอยู่ ณ ควงตันโพธิพฤกษ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย

ไทย เล่ม 25 ข้อ 1-4: 93-96) โกลีผิงแม่น้ำเนรัญชรา เขตตำบลอรุเวลา ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคได้ประทับนั่งโดยบัลลังก์เดียว เสวยวิมุตติสุขอยู่ ณ ควางตันโพธิพฤกษ์เป็นเวลา 7 วัน ที่นั่น พระผู้มีพระภาคทรงมนสิการปฏิจางสมุพบาท โดยอนุโลมและปฏิโลมตลอดปฐมยามแห่งราตรีว่า

อนิมิสเจตีย์ คือ กตัญญูกตเวที ในพระไตรปิฎกได้ยกย่องคนกตัญญูไว้ดังนี้ 1) เป็นสัตบุรุษ ได้แก่ คนดี มีคุณธรรม เป็นบัณฑิตในทางพระพุทธศาสนา เพราะความกตัญญูกตเวที เป็นภูมิของสัตบุรุษ 2) เป็นบุคคลที่หาได้ยากเพราะบุคคลที่มีความกตัญญูกตเวที ต้องฝึกฝนตนมา ดี สามารถยกจิตใจของตนให้สูงส่งได้ ซึ่งมีใช้จะเกิดขึ้นกับคนทุกคนได้ 3) ประสบแต่ความสุข (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 21 ข้อ 33: 77) เนื่องจากประพฤติตนถูกต้อง ชีวิตจึงมีแต่ความเจริญ และยังนำความสุขมาให้แก่บุคคลอื่นๆ ด้วย 4) ควรแก่การยกย่องสรรเสริญ เพราะเป็นผู้มีจิตใจสูงส่ง ประกอบด้วย คุณธรรมอันดี และเป็นแบบอย่างแก่คนอื่นๆ ได้ จึงสมควรได้รับการยกย่องชมเชย 5) ประพฤติสิ่งที่เป็นอุดมมงคลแก่ชีวิต เพราะความกตัญญูเป็นข้อปฏิบัติที่ ก่อให้เกิดสวัสดิมงคลแก่ชีวิต เป็นอุดมมงคลในชีวิต

รัตนจกรมเจตีย์ คือ สติปิฎฐาน 4 หมายถึง การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง ซึ่งก็คือ หลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา เป็นหนทางเดียวเท่านั้นที่เป็นทางดำเนินไปสู่จุดหมายคือพระนิพพาน ผู้สูงวัย พึงรู้จักพิจารณาและปฏิบัติตามวิปัสสนาที่สำคัญในพระพุทธศาสนา เพื่อให้จิตใจรู้จักปล่อยวางภาวะต่างๆ อันเป็นหน้าที่ทางสังคมของมนุษย์ทั่วไป และหันมาสนใจต่อภาวะที่ตนพึงปฏิบัติในแต่ละวัน เพื่อให้จิตมีสภาพที่บริสุทธิ์ปลอดโปร่ง ผ่องใส ไม่เศร้าหมอง และเป็นแนวทางไปสู่การพ้นจากสภาวะแห่งทุกข์ทั้งปวง แบ่งเป็นการปฏิบัติ ออกเป็น 4 อย่างได้แก่ 1) กายานุปัสสนาสติปิฎฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณากายให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นเพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา ทำนจำแนกปฏิบัติไว้หลายอย่าง คือ 2) เวทนานุปัสสนาสติปิฎฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือ มีสติรู้ชัดเวทนาอันเป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉยๆ ก็ดี ทั้งที่เป็นสามีส และเป็นนิรามิสตามที่ไปอยู่ในขณะนั้นๆ 3) จิตตานุปัสสนาสติปิฎฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือ มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว พุ่งชานหรือเป็นสมาธิ เป็นต้น อย่างไรก็ตามที่เป็นไปอยู่ในขณะนั้นๆ 4) อัมมานุปัสสนาสติปิฎฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือ มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นีวรณ 5 ชั้น 5 आयตนะ 12 โพชฌงค์ 7 อริยสัจ

4 ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร มีในตนหรือไม่ เกิดขึ้น เจริญบริบูรณ์ และดับไปได้อย่างไร เป็นต้น ตามที่เป็นจริงของมันอย่างนั้นๆ

รัตนขจรเจดีย์ คือ พระอภิธรรม 7 คัมภีร์ หรือเรียกสั้นๆ ว่า พระอภิธรรม เป็นหมวดที่ประมวลพุทธพจน์อันเกี่ยวกับหลักธรรมที่เป็นวิชาการว่าด้วยเรื่องของปรมัตถธรรม (มี 4 ประการ อันได้แก่ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน) (สภาวะธรรม) ล้วนๆ ยกตัวอย่าง เช่นเมื่อกล่าวถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทางพระอภิธรรมถือว่าบุคคลนั้นไม่มี มีแต่สิ่งซึ่งเป็นประมุขรวมกันของ จิต เจตสิก รูป เท่านั้น ส่วนที่เรียกชื่อว่า นาย ก นาย ข นั้นเรียกโดยสมมุติโวหารเท่านั้น ดังนั้น ธรรมะในหมวดนี้จึงไม่มีเรื่องราวของบุคคล เหตุการณ์ หรือสถานที่ซึ่งเป็นสิ่งสมมุติเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเลย พระอภิธรรมปิฎกมีอยู่ทั้งสิ้น 42,000 พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น 7 คัมภีร์ เรียกโดยย่อว่า สัง วิ ธา ปุ กะ ยะ ปะ (หัวใจพระอภิธรรม)

อชปาลนิโครธ คือ บัวสี่เหล่า 4 เหล่า คือ 1) อุคฆฎิตัญญู ดอกบัวที่ยังอยู่พ้นน้ำ คือ บุคคลผู้รู้เข้าใจได้ฉับพลัน เพียงแต่พอยกหัวข้อขึ้นแสดงเท่านั้น เรียกว่า “อุคฆฎิตัญญู” เทียบกับบัวพ้นน้ำแต่พอรับสัมผัสสรีระมีตะวันก็จะบาน ณ วันนั้น 2) วิปจิตัญญู ดอกบัวที่ยังอยู่ปรึมน้ำ คือ บุคคลผู้สามารถรู้เข้าใจได้ ต่อเมื่อท่านอธิบายความพิสดารออกไป เรียกว่า “วิปจิตัญญู” เทียบกับบัวปรึมน้ำจักบานต่อวันรุ่งขึ้น 3) เนยยะ ดอกบัวที่ยังอยู่เสมอน้ำ คือ บุคคลผู้พอจะหาทางคอยชี้แจงแนะนำใช้วิธีการยกเยื้องให้เข้าใจได้ต่อไป เรียกว่า “เนยยะ” เทียบกับบัวงามใต้พื้นน้ำจักบานในวันต่อๆ ไป 4) ปทปรมะ ดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำ คือ บุคคลผู้แก้ปัญหาที่มีดวงตามืดมิด ยังไม่อาจให้บรรลุคุณวิเศษได้ในชาตินี้เรียกว่า “ปทปรมะ” เทียบกับบัวงามใต้น้ำจักเป็นรักษาแห่งปลาและเต่า

สระมุจลินท์ คือ ฆราวาสธรรม 4 หมายถึง ธรรมสำหรับฆราวาสธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ประกอบด้วย (1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง พูดจริง ทำจริง จริงใจต่อกัน เป็นหลักสำคัญที่จะให้เกิด ความไว้วางใจและเมตตริจิตสนิหต่อกันขาดสัจจะเมื่อใดย่อมเป็นเหตุให้เกิดความระแวงแคลงใจกัน เป็นจุดเริ่มต้นแห่งความริ้วฉาน ซึ่งยากนักที่จะประสานให้คืนดีได้ดั้งเดิม (2) ทมะ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว ฝึกหัดตัดนิสัย ปรับปรุงตนให้ เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา การรู้จักบังคับควบคุมอารมณ์ ข่มใจระงับความรู้สึกต่อเหตุบกพร่อง ของกันและกัน รู้จักฝึกฝนปรับปรุงตน แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับนิสัยและอัธยาศัยให้กลมกลืน ประสานเข้าหากันได้ ไม่เป็นคนถือด้านเอาแต่ใจและอารมณ์ของตน คนที่ขาดธรรมข้อนี้ ย่อม ปล่อยให้ข้อแตกต่างปลีกย่อยทางอุปนิสัยและการอบรม กลายเป็นเหตุแตกแยกสามัคคีใหญ่โต จนไม่สามารถแก้ไขได้ (3) ขันติ ความอดทน อดกลั้น ต่อความหนักและความร้ายแรงทั้งหลาย ตั้งหน้าทำ หน้าที่การงานด้วยความขยัน

หมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย นอกจากมีข้อแตกต่างชัดเจนทางอุปนิสัย การอบรม และยังคงต้องมีความอดทนต่อความลาบกาตรากตรำ และเรื่องหนักใจต่างๆ ในการประกอบภาระงานอาชีพเป็นต้น มีสตיותถกถัน คิดอุบายใช้ ปัญญาหาทางแก้ไขเหตุการณ์ให้ลุล่วงไปด้วยดี (4) จาคะ ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนให้ใจ กว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือ ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัวเอง ความเผื่อแผ่ แบ่งปัน ตลอดถึง ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน จะต้องรู้จักความเป็นผู้ให้ด้วย และยังหมายถึงการให้น้ำใจแก่กันการ แสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ตลอดจนการเสียสละความพอใจและความสุขส่วนตัวได้

ราชายตนะ คือ พุทธานุสสติ (การระลึกถึงพระพุทธรเจ้า) ธรรมอันเป็นเอกนี้แลที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายอย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน ธรรมอันเป็นเอกที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายอย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 296-297: 37) พระคุณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นมีเป็นเอนกประการ สุตที่จะพรรณนา แต่เมื่อรวบรัดกล่าวโดยย่อแล้วก็มี 9 ประการ คือ (1) อรหํ เป็นผู้ไกลจากข้าศึก คือ กิเลส อีกนัยหนึ่งว่า เป็นผู้ที่ไม่มียี่โรฐาน หมายความว่า แม้แต่ในที่ลับก็ไม่กระทำความบาป (2) สมมาสมพุทโธ เป็นผู้ที่ตรัสรู้โดยชอบด้วยพระองค์เอง (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 29 ข้อ 103: 320) (3) วิชชาจรณสมปนโน เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ (4) สุกโต แปลว่า ทรงไปแล้วด้วยดี ซึ่งในที่นี้มีความหมายถึง 4 นัย คือ (5) โลกวิทู พระพุทธองค์ทรงรู้โลกอย่างแจ่มแจ้งด้วยประการทั้งปวง คือ ทรงรู้จักโลก รู้จักเหตุเกิดของโลก รู้จักธรรมที่ดับของโลก และรู้จักทางปฏิบัติให้ถึงธรรมที่ดับของโลก (6) อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ ทรงสามารถฝีกอบรมสั่งสอนแนะนำผู้ที่สมควรฝึกได้เป็นอย่างดีไม่มีใครเสมอเหมือน ทั้งนี้เพราะทรงทราบอภัยภัยของสัตว์นั้นๆ (7) สตถา เทวมนุสสานํ ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ซึ่งไม่มีศาสดาใดจะเทียมเท่า เพราะทรงนำสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากกองทุกข์ได้ (8) พุทโธ ทรงเห็นทุกอย่าง (สพพทสฺสาวี), ทรงรู้ทุกสิ่ง (สพพญญ) ทรงตื่น ทรงเบิกบานด้วยธรรม (9) ภควา ทรงเป็นผู้ที่มีบุญที่ประเสริฐสุด ทรงสามารถจำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์ตามควรแก่อดีตภาพของสัตว์นั้นๆ

3. การวิเคราะห์การเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถานผ่านการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน พบว่า คะแนนทดสอบก่อนเรียน 20.85 คะแนน และคะแนนหลังเรียน 40.08 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนเรียน 5.48 และหลังเรียน 5.70 คะแนน

เมื่อเปรียบเทียบค่า D. 6.38 และค่า t. 52.61 ผลคะแนนสอบหลังเรียนของเยาวชนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 Six

ด้านความเป็นมาและหลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถาน ก่อนเรียนหลังเรียน (pre-test -post-test) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์หลักสูตรการบัญชี ชั้นปีที่ 1 (กลุ่มเรียนรู้ที่ 1) โดยใช้กิจกรรมเรียนรู้ พบว่า คะแนนทดสอบก่อนเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ย 28.46 คิดเป็นร้อยละ 49.65 คะแนน และ คะแนนหลังเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ย 49.65 คิดเป็นร้อยละ 56.33 แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

1) ผลสัมฤทธิ์ของการอภิปรายกลุ่มระหว่างเรียนรู้การเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถานของเยาวชนหลักสูตรการบัญชี ชั้นปีที่ 1 (กลุ่มเรียนรู้ที่ 1) แบ่งกลุ่มอภิปราย 7 กลุ่ม พบว่าผลสัมฤทธิ์ของการอภิปรายกลุ่มเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถาน 7 กลุ่มเรียนรู้ของเยาวชนกลุ่มควบคุม พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2) ผลวิเคราะห์การสังเกตพฤติกรรมของเยาวชนระหว่างร่วมกิจกรรมหลักสูตรการบัญชี ชั้นปีที่ 1 (กลุ่มเรียนรู้ที่ 1) โดยวิธีใช้สังเกตพฤติกรรมเยาวชนที่เข้าเข้าร่วมกิจกรรมโครงการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ สังเกตพฤติกรรมด้านกาย สังเกตพฤติกรรมด้านวาจา และ สังเกตพฤติกรรมด้านจิตใจ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ มีพฤติกรรมก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ ทั้ง 3 ด้าน ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มกิจกรรมจนถึงสิ้นสุดกิจกรรม เยาวชนมีพฤติกรรมในทางบวกทั้ง 3 ด้าน

3) ผลวิเคราะห์ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถานมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในระดับมาก

4) ผลสัมฤทธิ์ของการประเมินการผลิตสื่อวีดิทัศน์หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถาน ผ่านการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนกลุ่มทดลอง โดยเกณฑ์การประเมิน 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านความคิดสร้างสรรค์ 2. ด้านเนื้อหา 3. ด้านเทคนิคการเล่าเรื่อง 4. ด้านการใช้ภาษาและดนตรี 5. ด้านคุณภาพในการผลิตจากกลุ่มทดลองทั้ง 7 กลุ่ม ดังนี้

แสดงผลโดยรวมผลสัมฤทธิ์ของการประเมินการผลิตสื่อวีดิทัศน์หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถาน กลุ่มเรียนรู้ที่ 2 ตามเกณฑ์การประเมินสื่อทั้ง 5 ด้านดังนี้ 1. ด้านความคิดสร้างสรรค์ ค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.76 และค่า SD ที่ 0.71 อยู่ในระดับมาก 2. ด้านเนื้อหา ด้านความคิดสร้างสรรค์ ค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.76 และ ค่า SD ที่ 0.68 อยู่ในระดับมาก 3. ด้านเทคนิคการเล่าเรื่อง ค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.82 และค่า SD ที่ 0.71 อยู่ในระดับมาก 4. ด้านการใช้ภาษาและดนตรี ค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.76 และค่า SD ที่ 0.73 อยู่ในระดับมาก 5 ด้านคุณภาพในการผลิต ค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.79 และค่า SD ที่ 0.71อยู่ในระดับมาก ในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน

ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด 3.78 ค่า SD ที่ 0.71 ในระดับมาก

โดยแยกแสดงผลรวมทั้ง 5 ด้าน ของความเป็นมาและความสำคัญของสัตตม
 หาสถาน 7 ฐานเรียนรู้ ได้แก่ ฐานเรียนรู้สัตตมหาสถาน สัปดาห์ที่ 1 โพธิบัลลังก์ มีค่าเฉลี่ย
 3.89 ฐานเรียนรู้สัตตมหาสถาน สัปดาห์ที่ 2 อนิมิสเจดีย์ มีค่าเฉลี่ย 3.97 ฐานเรียนรู้สัตตม
 หาสถาน สัปดาห์ที่ 3 รัตนจกกรมเจดีย์ มีค่าเฉลี่ย 4.43 ฐานเรียนรู้สัตตมหาสถาน สัปดาห์
 ที่ 4 รัตนขจรเจดีย์ มีค่าเฉลี่ย 3.61 ฐานเรียนรู้สัตตมหาสถาน สัปดาห์ที่ 5 อชปาลนิโคธ มีค่า
 เฉลี่ย 3.48 ฐานเรียนรู้สัตตมหาสถาน สัปดาห์ที่ 6 มุจลินท์ มีค่าเฉลี่ย 3.54 ฐานเรียนรู้สัตตม
 หาสถาน สัปดาห์ที่ 7 ราชายตนะ มีค่าเฉลี่ย 3.5

อภิปรายผล

ในการศึกษาวิจัยประเด็นความเป็นมาและความสำคัญของสัตตมหาสถาน เป็น
 เหตุการณ์แรกตรัสรู้ ณ ควางตันโพธิพฤกษ์ เรื่องทรงมนสิการปฏิจจสมุปาบาท สอดคล้องกับงาน
 วิจัยของวิชาการณ ขานิกاجر เรื่องการออกแบบผังบริเวณสัตตมหาสถาน และสังเวชนียสถาน 4
 ตำบล ณ วัดวังปลาโต อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีแนวคิดในการออกแบบมา
 จากคติพุทธตามแบบฉบับพุทธคยา ได้นำเอาการสมมุติสัตตมหาสถาน และสังเวชนียสถาน
 4 แห่ง มาจัดวางผังบริเวณในพื้นที่วัด โดยมีการสัตตมหาสถานทั้ง 7 แห่ง ได้แก่ โพธิบัลลังก์
 อนิมิสเจดีย์ รัตนจกกรม รัตนขจรเจดีย์ อชปาลนิโคธเจดีย์ มุจลินท์เจดีย์ ราชายตนะเจดีย์ ซึ่งมี
 การจัดวาง รายล้อมพระพุทธเมตตามหาเจดีย์ ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของสัตตมหาสถาน การวาง
 สถานที่เสวยวิมุตติสุขของพระพุทธเจ้าเป็นแบบสี่เหลี่ยมรายล้อมรอบศูนย์กลาง โดยมีการวาง
 ผังตามข้อจำกัดของพื้นที่ โดยมีการนำต้นโพธิ์มา ปลุกเพิ่มบริเวณโพธิบัลลังก์ทางทิศตะวัน
 ตกของพุทธคยาและยังคงสระน้ำดั้งเดิมไว้ด้านทิศตะวันตกตามคติพุทธ ส่วนอาคารหลัง
 อื่นๆ ในพื้นที่วัดยังคงไว้ใช้สอยตามหน้าที่เดิม ด้านการออกแบบสังเวชนียสถาน 4 แห่งนั้น
 ได้สมมุติอาคารทางด้านทิศเหนือเป็นอาคารซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการตรัสรู้เรียกว่า ศาลากัปวน
 สูตรและจากลงเป็นพื้นที่ประสูติเป็นอาคารด้านทิศตะวันออก โดยอยู่ใกล้เคียงกัน รวมทั้ง
 การวางผังบริเวณกุสินาราเพื่อเป็นสถานที่ปรินิพพานไว้ทางด้านทิศตะวันตกของเจดีย์ ซึ่งการ
 วางผังนั้นมีข้อจำกัดเรื่องขนาดของพื้นที่มีขนาดเล็ก ผลของการศึกษา พบว่า ผู้วิจัยเสนอให้วัด
 วังปลาได้ขยายพื้นที่วัดออกไปทางด้านทิศตะวันตกเนื่องจากเป็นที่โล่งว่างไม่มีการเพาะปลูก
 เหมาะกับการวางผัง เพื่อเชื่อมต่อกับพื้นที่สัตตมหาสถานและสังเวชนียสถานในอนาคตด้าน
 ข้อเสนอแนะ พบว่า ควรเพิ่มกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกครั้ง ที่มีการประชุมเพื่อเป็นการ
 พัฒนาด้านสังคม วิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่พุทธบูชาและเสริมสร้างให้ชุมชนเข้ม

แข่งในอนาคต (วิชาการณ์ ชานิกำจร, 2556: บทคัดย่อ)

จากการศึกษาการเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถานผ่านการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน ซึ่งเยาวชนที่เรียนรู้จากแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถาน ผ่านการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน สอดคล้องกับงานวิจัยของศรีไพร จันทรเขียว เรื่องการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยพุทธวิธีบูรณาการพบว่า 1. ผลการหาประสิทธิภาพของหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตด้วยแนวคิดตะวันตกกับพุทธวิธี พบว่า ประสิทธิภาพของหน่วยการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 90.91/87.60 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80 2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างการเรียนโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการกับวิธีสอนแบบปกติพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนโดยวิธีสอนแบบปกติ โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3. ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียน พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการในภาพรวมอยู่ที่ระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง (มีค่าเท่ากับ 4.57) ในเรื่องการใช้นิทานชาดกประกอบการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีบูรณาการ ทำให้เกิดการคิดอย่างมีเหตุผลและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตและสังคมได้ (ศรีไพร จันทรเขียว, 2559: บทคัดย่อ)

และสอดคล้องกับงานวิจัยของฐิติรัตน์ วสิษฐ์พลพงศ์ เรื่องผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้อย่างมีความสุขเชิงพุทธบูรณาการในการสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า แนวคิดและหลักการสำคัญของการเรียนรู้อย่างมีความสุข สอดคล้องตรงกับหลักสิกขา 3 ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้ และหลักภavana 4 หมายถึง การพัฒนา ซึ่ง หลักการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา 3 และหลักภavana 4 นั้น เป็นกระบวนการเดียวกัน สามารถ สังเคราะห์เข้าด้วยกันได้ เป็นกายภavana และศีลภavana จัดเข้าในอภิสีลสิกขา ส่วนจิตภavana จัดเข้าใน อภิจิตสิกขา และปัญญาภavana จัดเข้าในอภิปญญาสิกขา จากผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้อย่างมีความสุขเชิงพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย หน่วย การเรียนรู้ 6 หน่วย 10 แผนการเรียนรู้ ใช้เวลาในการทดลอง จำนวน 22 ชั่วโมง ภายในเวลา 11 สัปดาห์ มีกระบวนการเรียนรู้อย่างมีความสุขเชิงพุทธบูรณาการ 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 กระบวนการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักอิทธิบาท 4 รูปแบบที่ 2 กระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักกุศลธรรม 4 และรูปแบบที่ 3 กระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักอริยสัจจ 4 กระบวนการเรียนรู้เหล่านี้เมื่อศึกษาสังเคราะห์และประยุกต์เข้ากับการ

พัฒนาผู้เรียน ทำให้ได้ กระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ปลูกใจใฝ่รู้ขั้นที่ 2 เพียร
รู้บากบั่นขั้นที่ 3 ตั้งมั่นใส่ใจขั้นที่ 4 ใช้ดุลยพินิจแลกเปลี่ยนความคิดเห็นขั้นที่ 5 เน้นลงมือ
ปฏิบัติ และขั้นที่ 6 วัดผลประเมินงาน ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความสุข
เชิงพุทธบูรณาการที่ใช้กับนักเรียน กลุ่มทดลอง พบว่า มีประสิทธิภาพ 86.25/82.08 สูงกว่า
เกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ และจากผล การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีความสุขของกลุ่ม
ทดลองหลังเรียน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) และจากผลการศึกษาความ
พึงพอใจของผู้เรียนของกลุ่มทดลองหลังเรียน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$)
และจากผลการจัดกิจกรรมนอกชั้นเรียนในชื่อว่า “โครงการหอมคุณธรรมวิถีพุทธ วิถีพอเพียง
วิถีเวียงสวนดอก” ได้นำไปสู่การจัดส่งผลงานเข้าร่วม ประกวดโครงงานคุณธรรม ป.4 - ป.
6 ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้รับรางวัลชนะเลิศเหรียญทอง อันดับ 1 ของโรงเรียนใน 17
จังหวัดภาคเหนือ และเป็นตัวแทนเข้าร่วมประกวดในระดับประเทศ ได้รับรางวัลรองชนะเลิศ
เหรียญทอง อันดับ 1 ของประเทศ งานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ระดับชาติ ครั้งที่ 64 ประจำปี
การศึกษา 2557 จากผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ระหว่างก่อน
กับหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่มีความสุขเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มทดลอง พบว่า
นักเรียนมีคะแนนสอบ ครั้งสุดท้ายสูงกว่าครั้งแรกโดยมีคะแนนเฉลี่ยครั้งแรกร้อยละ 50.97
และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้าย ร้อยละ 82.08 คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 31.11 แสดงให้เห็น
ว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนก่อนเรียนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และจากผลการศึกษาคะแนนเฉลี่ยผล
สัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
หลังเรียนของกลุ่มควบคุมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า หลังการจัดการเรียน
การสอนรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความสุขเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่ม ทดลองมีผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม (ฐิติรัตน์ วิสิษฐพลพงศ์, 2559: บทคัดย่อ)

สรุป

การศึกษาวิจัยนี้เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้และมีความเข้าใจ ความเป็น
มาและหลักพุทธธรรมในสัตตมหาสถาน สามารถนำความรู้มาผลิตสื่อหลักพุทธธรรมในสัต
ตมหาสถานผ่านการมีส่วนร่วมของเยาวชนได้ วิเคราะห์เยาวชนมีความเข้าใจได้จาก แบบ
วัดความรู้ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสอบถาม และแบบอภิปรายกลุ่มเรียนรู้แบบประเมิน
การผลิตสื่อวีดิทัศน์ในครั้งนี้ ซึ่งพบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้รับความรู้และ

มีความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนที่เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมในสังคตมหาสถาน เพิ่มขึ้นทุกด้าน ในส่วนของกระบวนการผลิตสื่อวีดิทัศน์ พบว่า เยาวชนสามารถเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสังคตมหาสถาน และสามารถนำหลักธรรมมาผลิตสื่อวีดิทัศน์แบบมีส่วนร่วมของเยาวชนได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้จากผลสัมฤทธิ์เยาวชนผลิตสื่อวีดิทัศน์หลักพุทธธรรมในสังคตมหาสถาน 7 แห่ง เพื่อเป็นสื่อวีดิทัศน์หลักพุทธธรรมสร้างสรรค์และเกิดประโยชน์ต่อสังคม และสามารถนำมาเป็นสื่อการเรียนรู้อาจารย์สอนทางพระพุทธศาสนาได้ ดังนั้น การเรียนรู้หลักพุทธธรรมในสังคตมหาสถานผ่านการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน โดยใช้กิจกรรมโครงการฯ หรือกิจกรรมเป็นฐานเรียนรู้ นั้น ทำให้เยาวชนมีความรู้ เกิดความเข้าใจในหลักพุทธธรรมในสังคตมหาสถานได้ง่ายขึ้นกว่าการเรียนรู้ในชั้นเรียน และที่สำคัญเยาวชนได้มีส่วนร่วมเรียนรู้ทั้ง ทฤษฎีและปฏิบัติ ณ แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่เรียกว่า “สังคตมหาสถาน” ที่เป็นศูนย์กลางเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของเยาวชน ที่สำคัญเยาวชนได้ถอดหลักธรรมจากหลักฐานที่ปรากฏตั้งอยู่เป็นนามธรรม และถอดหลักธรรมออกมาเป็นรูปธรรมผ่านช่องทางการผลิตสื่ออย่างสร้างสรรค์สังคม ถือว่าเป็นการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้หลักพุทธธรรมแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนที่สร้างสรรค์ เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้ ด้วย และทำให้เยาวชนเกิดความรักและหวงแหนวัฒนธรรม เกิดจิตเลื่อมใสศรัทธาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า นำไปสู่การปฏิบัติบูชาสืบต่อไปและเกิดความภูมิใจที่สามารถผลิตสื่อสร้างสรรค์ได้

บรรณานุกรม

- เชษฐ ติงส์ณัฐ. (2555). สัตตมหาสถาน : พุทธประวัติตอนเสวยวิมตติสุขกับศิลปกรรม
อินเดียและเอเชียอาคเนย์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- จิตร์รัตน์ วชิษฐ์พลพงศ์. (2559). ผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้อย่างมีความสุขเชิงพุทธบูรณา
การในการสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสวนดอก จังหวัด
เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธนสาร บัลลังก์ปัทมา. (2551). บทบาทประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา. *The City
Journal*. 4(85), 30.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รายงานประจำปี 2552 (2552). สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- วลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (2540). สัมมนาที่วัดเจติยหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ทิศทางการ
ปฏิสังขรณ์และอนุรักษ์พระเจติยหลวง. *เมืองโบราณ* 23(1), 156-158.
- วิชาภรณ์ ชำนิกำจร . (2556). ศึกษาเพื่อออกแบบผังบริเวณสัตตมหาสถาน และ
สังเวชนียสถาน 4 ตำบล ณ วัดวังปลาโต อำเภอบรบือ มหาสารคาม. คณะ
สถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศรีไพร จันทร์เขียว. (2559). การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยพุทธวิธีบูรณาการ.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย.
- สมโชติ อ่องสกุล. (2562). ชุมชนรอบวัดในเชียงใหม่:ประวัติศาสตร์ชุมชน. เชียงใหม่: โรง
พิมพ์ศูนย์ล้านนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมโชติ อ่องสกุล. (2537). การอนุรักษ์เมืองโบราณเชียงใหม่และเชียงทอง.
กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.